

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

завідувача кафедри маркетингу, підприємництва та торгівлі
Одеського національного технологічного університету,
доктора економічних наук, професора **ЛАГОДІСНКА Володимира Вікторовича**
на дисертацію **ГОНЧАРОВОЇ Ірини Миколаївни**
на тему: **«Організаційно-економічний механізм забезпечення
транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Створення умов для поліпшення обслуговування виробників сільськогосподарської продукції різними видами послуг з метою підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва нині виходить на пріоритетні позиції при формуванні стратегій розвитку в усіх розвинених країнах світу. Це зумовлюється надзвичайними викликами різного рівня, які впливають на систему локальної та глобальної продовольчої безпеки. Від рівня ефективності роботи українського аграрного сектору залежить баланс у загальносвітовій системі забезпечення продовольством, тому питання забезпечення українських сільськогосподарських виробників послугами, у тому числі транспортними, має актуальність не тільки на рівні країни, але й на глобальному рівні. Тому розроблення науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення якісного функціонування та своєчасного вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції має розглядатися з точки зору різних аспектів, однак у комплексі, оскільки тільки завдяки функціонуванню економічних механізмів можливе якісне забезпечення організаційних заходів.

Врахування принципів сталого розвитку сільських територій у процесі створення науково-методичних рекомендацій щодо якісного функціонування та своєчасного вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції має важливе значення з точки зору зниження загрози отримання сільськогосподарської продукції з високим вмістом небезпечних речовин, збереження ресурсів та формування системи рекреаційного землеробства.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), у межах якої було розроблено методичні рекомендації щодо включення до технічного завдання

на проектування індустріального парку «Болград-Індастрі» компонентів, необхідних для ефективного функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників Болградського району Одеської області (довідка № 1/02-12/25/698 від 27.03.2025 р.); а також «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973), у межах якої розроблено рекомендації з планування заходів щодо вдосконалення системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників у ТОВ «Болградтранс» (довідка № 13 від 03.03.2025 р.); а також Ізмаїльського державного гуманітарного університету за темою «Управління сталим розвитком стратегічних галузей національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104265, 2023–2027 рр.), де в межах виконання тематики авторкою запропоновано науково-практичні рекомендації щодо впровадження системи комплексних інноваційних проєктів з енергоефективності та вдосконалення засобів комунікації між замовниками послуг транспортного обслуговування та їх надавачами у сфері транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників. Отримані в ході дисертаційного дослідження результати впроваджено в освітній процес Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/199 від 10.04.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням авторкою аналізом наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, логічною послідовністю дослідження та чітко поставленими завданнями. Отримані в ході дисертаційного дослідження результати ґрунтуються на аналізі значної кількості статистичних, аналітичних та нормативно-правових матеріалів.

Оцінюючи зміст дисертації, доцільно зазначити, що одержані в процесі здійснення дослідження наукові результати є обґрунтованими, а їх наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, сформованих за допомогою загальнонаукових та статистичних принципів, методів наукового абстрагування, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу та інших методів дослідження.

Дисертація, виконана І. М. Гончаровою, є завершеним науковим дослідженням, у якому представлено авторський підхід до розроблення теоретичних і методичних засад організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції відповідно до кількісних та якісних показників попиту на ці послуги в процесі сільськогосподарського виробництва, що дає змогу забезпечити швидку адаптацію до вимог і положень Національної транспортної стратегії

України на період до 2030 року. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і пропозиції належать особисто авторці.

У цілому структура і зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного здобувачкою дослідження. Робота насичена результатами узагальнення статистичного матеріалу, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці та рисунки є наочними, не перевантажені умовними позначеннями. Висновки, наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, є логічно побудованими та мають аналітичне підґрунтя.

Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусії на науково-практичних конференціях і семінарах, у тому числі й міжнародних.

Достовірність, наукова новизна і практичне значення результатів дослідження. Ознайомлення з дисертацією І. М. Гончарової дає всі підстави стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що в ній містяться. Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми. Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів за темою дослідження, аналізом нормативно-правової бази та статистичної інформації.

У процесі проведення дисертаційного дослідження використано законодавчі на нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали, результати економічних досліджень, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів, а також результати власних досліджень авторки.

Результати дисертації повністю відповідають визначеній меті. Характеризуючи дисертацію І. М. Гончарової, слід зазначити, що її основні наукові положення викладені послідовно та логічно, а висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувачки.

Достовірність практичних розробок авторки підтверджується відповідними довідками. З огляду на це зроблено висновок, що одержані результати є науково обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні й розробленні методичних, теоретичних положень та практичних рекомендацій, які вирішують важливе наукове завдання щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, зокрема:

набули подальшого розвитку:

– систематизація теоретичних основ функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, що має важливе значення в процесі формування теоретичної бази щодо розбудови

організаційно-економічного механізму як дієвого компоненту економічної інфраструктури та може бути поширена на транспортне обслуговування виробників інших галузей;

– компоненти організаційно-економічного механізму вдосконалення системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, що дало змогу ефективно виявляти попит на інновації серед надавачів таких послуг, особливо з урахуванням економічних важелів, що сприятимуть мотивуванню транспортних підприємств до участі у програмах розвитку транспортного сектору, які пропонуються операційним планом на 2025–2027 роки з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року або передбачені регіональними стратегіями чи планами розвитку територій;

удосконалено:

– дорожню карту інновацій у сфері транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, яка була використана в процесі впровадження системи спеціалізованих маршрутів для фермерів, що зумовило позитивний вплив не тільки на економічну ефективність виноградарства, а й сприяло зменшенню кількості вимушеного часткового безробіття серед фахівців з обробки виноградників, яке виникло через нераціональність системи забезпечення перевезень робітників, яка застосовувалася окремими сільськогосподарськими виробниками;

– систему диференціації та ранжування факторних та результативних ознак, що дало змогу сформуванню їх композицію в процесі розроблення аналітичного інструментарію організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, що дозволяє ефективно планувати витрати та прогнозувати прибутки транспортних підприємств залежно від вагомості впливу кожної з ознак на результат;

– комплексний інноваційний проєкт з оновлення технічних та комунікаційних засобів надавачів послуг із транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, упровадження якого надає можливість створити принципово новий рівень якості послуг із транспортного обслуговування та дозволить ефективно впроваджувати основні напрями Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, а також розділу 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» переговорного кластеру 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості» в рамках переговорного процесу щодо вступу України до ЄС.

Практичне значення й впровадження результатів дослідження полягає в розробленні концептуальних підходів до організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Основні положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження було враховано в процесі формування концепції індустріального парку «Болград Індастрі»

через проєктування спеціалізованого модуля із забезпечення якісного транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників Болградської громади та інших громад Болградського району Одеської області (довідка № 1/02-12/25/698 від 27.03.2025 р.); рекомендації з планування заходів щодо вдосконалення системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників – у ТОВ «Болградтранс» (довідка № 13 від 03.03.2025 р.).

Результати дослідження, що мають важливе значення в процесі формування компетентностей майбутніх фахівців економічного профілю, використовуються в освітньому процесі Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Методичні засади оцінки ефективності інноваційних проєктів у сфері транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників включено до змісту дисциплін «Економіка, організація і адміністрування інноваційної діяльності», «Проектний аналіз», «Основи логістики» для здобувачів освітнього ступеня бакалавра в рамках освітньо-професійної програми «Менеджмент: бізнес-адміністрування»; дисциплін «Митна та транспортна логістика», «Стратегія розвитку підприємництва» для здобувачів освітнього ступеня бакалавра в рамках освітньо-професійної програми «Підприємництво та торгівля: економічна безпека та логістично-митна справа»; «Управління проєктами та ризиками» для здобувачів освітнього ступеня магістра в рамках освітньо-професійної програми «Менеджмент: адміністрування діяльності суб'єктів господарювання»; «Управління інноваційними проєктами та комерціалізація наукових досліджень» для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Економіка» (довідка № 1-7/199 від 10.04.2025 р.).

Основний зміст роботи. Зміст дисертації І. М. Гончарової відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст роботи викладено стисло, логічно та аргументовано.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано теоретичне і практичне значення основних положень дисертації, її наукову новизну та апробацію результатів.

Перший розділ дисертації присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад механізму транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, для чого використано поглиблений аналіз наукової літератури та теоретико-методичних засад процесів, які супроводжують функціонування організаційно-економічного механізму.

Зокрема, розглянуто організаційно-економічний механізм транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників як основу підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Оскільки теоретичне обґрунтування

функціоналу організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників загалом та сільськогосподарських виробників зокрема має певні відмінності, які впливають із технологічних особливостей виробничих процесів, то надання послуг різним групам виробників з боку перевізників по-різному відображається у економічній діяльності транспортних підприємств.

Теоретичні засади поліпшення механізмів транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції та методичні підходи до формування компонентів організаційно-економічного механізму вдосконалення системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників спрямовані на формування базових компонентів, які дають змогу розробити заходи організаційного та економічного змісту в процесі адаптації механізму до вимог Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та визначити пріоритети практичної діяльності транспортних підприємств щодо поліпшення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Визначено, які саме напрями, об'єкти та суб'єкти передумов інновацій створюють якісне середовище для розроблення і впровадження інновацій з метою поліпшення якості надання послуг. Розглянуто різні форми залучення інвестицій, у тому числі через платформу DREAM. Запропоновано та адаптовано до кількісної оцінки впливу факторних ознак на результативні показники гравітаційну модель, яка може застосуватися як для аналізу реалізованих проєктів, так і для попереднього аналізу запланованих заходів для попереднього аналізу з метою оцінювання економічної доцільності інновацій.

У другому розділі авторка обґрунтовує, з використанням відсотка доданої вартості у світовому ВВП, сформованої у сфері сільського, лісового та рибного господарства, що незважаючи на його зменшення (у 1,75 раза) за останні 40 років, середньосвітовий показник перевищує 3 % від загальносвітового валового внутрішнього продукту, що свідчить про наявність стійкого попиту на послуги транспортного обслуговування у світі. Для України цей показник перевищує 5 %, оскільки продукція, вироблена сільськогосподарськими виробниками, має значні експортні можливості, а отже попит на послуги транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників в Україні має специфіку, пов'язану з особливостями реалізації цієї продукції.

Розглянуто застосування різних підходів до транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції в країнах світу, визначено переваги та недоліки сформованих організаційно-економічних механізмів забезпечення транспортного обслуговування залежно від різних факторів, проаналізовано можливості адаптації позитивного зарубіжного досвіду в Україні.

Особливу увагу приділено питанням сталого розвитку як основі вдосконалення компонентів організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Проаналізовано готовність підприємств транспортної сфери до опанування нових технологій, використання яких сприятиме сталому розвитку територій, на яких вони розташовані. Для визначення пріоритетного природоохоронного напрямку у процесі вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, наведено аналіз негативного впливу на навколишнє середовище двигунів внутрішнього згоряння та досвід діяльності країн Європейського Союзу щодо зниження цього впливу.

Авторкою подано пропозиції щодо зниження негативного впливу на навколишнє середовище за одночасного скорочення втрат готової продукції на етапі формування товарних потоків сільськогосподарського виробництва шляхом створення заготівельно-логістичних пунктів.

У третьому розділі дисертації розроблено комплекс заходів поліпшення якості транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників з урахуванням наукових пропозицій до реалізації комплексного інноваційного проєкту, запропонованого з метою поліпшення компонентів організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників на рівні підприємств-надавачів послуг. Розглянуто можливості застосування мультимодальних перевезень як базового виду транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників матеріально-технічними ресурсами, необхідними для виконання підготовчих та основних робіт у процесі сільськогосподарського виробництва. Проаналізовано можливості інформаційного та фінансово-економічного забезпечення процесів, що здійснюються під час надання послуг із транспортного обслуговування сільськогосподарським виробникам.

Авторкою запропоновано методичний макет розрахунку для транспортних підприємств визначення витрат на встановлення систем альтернативної енергетики, оцінювання економічного ефекту, обчислення кількості вивільненої енергії та переведення її у пробіг вантажного автотранспорту з екологічно безпечними двигунами. Також запропоновано концептуальний макет мобільного додатку, функціонал якого спрямований на формування інтегрованого комунікативного середовища надавачів транспортних послуг та сільськогосподарських виробників.

Для оцінки ефективності цього проєкту та інших аналогічних ініціатив авторкою було розроблено систему інтегрального оцінювання проєктів, яка була доповнена логістичним видом ефекту.

Здійснено експертно-аналітичну оцінку основних положень Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та запропоновано структуру операційного плану транспортного підприємства щодо забезпечення впровадження Національної транспортної стратегії України.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та представлені наукові праці, у яких висвітлено основні наукові результати дисертаційного дослідження, не містять порушень принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, та фальсифікації.

Дисертація оформлена відповідно до чинних нормативних вимог та встановлених стандартів щодо дотримання логічної структури й системності викладення матеріалу. Дисертація написана державною мовою, їй притаманні науковий та літературно коректний стиль викладення матеріалу. Текстова частина дисертації загалом позбавлена граматичних і орфографічних помилок та технічних недоліків. Таким чином, основні положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертації є логічно завершеними, внутрішньо узгодженими та достатньо аргументованими.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих працях. Базові наукові положення та результати дисертації відображені у 25 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 2 статті у колективних монографіях, 14 тез наукових доповідей.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідалися і обговорювалися на 6 міжнародних науково-практичних конференціях, двох міжнародних семінарах, у рамках Міжнародного Бессарабського економічного форуму, а також на 12 всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Таким чином, основні наукові положення, методичні розробки та результати, одержані у процесі дисертаційного дослідження, були апробовані та отримали схвальні відгуки під час проведення наукових заходів міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію І. М. Гончарової, яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, що стосуються дискусійних питань та мають характер побажань:

1. При викладенні результатів вивчення рівнів інноваційного середовища, яке створюється в процесі удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, доцільно було б доповнити ці результати характеристиками та специфікою руху інформаційних потоків, до зазначених процесів.

2. Аналіз економічних та соціальних наслідків впровадження спеціалізованих маршрутів перевезень працівників сільськогосподарських підприємств бажано провести на двох рівнях: на рівні суб'єктів господарювання, які отримують ці послуги з транспортного обслуговування, та на територіальному рівні.

3. Здобувачкою запропоновано систему консолідації вантажів як засіб зниження витрат сільськогосподарських виробників на послуги з транспортного обслуговування, однак, потребують уточнення форми взаємодії суб'єктів господарювання, які є постачальниками товарів для виробників сільськогосподарської продукції.

4. Загалом, бажано більше уваги приділити можливостям фінансування заходів з удосконалення організаційно-економічного механізму транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції із використанням екосистеми DREAM.

5. Запропонований у дисертаційному дослідженні макет мобільного додатка доцільно доповнити функцією GPS-трекінгу вільного спеціалізованого транспорту та інтерактивними картами розміщення тари, вид якої замовник може обрати із запропонованого переліку.

6. Проведений аналіз впливу державної політики у сфері транспорту на функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції доцільно доповнити прикладами аналогічного впливу у країнах Європейського Союзу.

Зазначені дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію офіційного опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок. Дисертація Гончарової Ірини Миколаївни на тему: «Організаційно-економічний механізм забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, значний науковий практичний інтерес та вирішує важливе наукове завдання що полягає у обґрунтуванні теоретичних і методичних положень регулювання розвитку транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Зважаючи на актуальність сформульованих і вирішених в дисертації завдань, отримані наукові висновки, теоретично обґрунтовані принципи положення, використання сучасних методів наукових досліджень та підтверджену практичну значущість можна стверджувати, що дисертація відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка», вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Гончарова Ірина Миколаївна

заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

**Офіційний опонент завідувача кафедри маркетингу, підприємництва та торгівлі
Одеського національного технологічного університету, доктор економічних наук,
професор Володимир ЛАГОДІЄНКО**